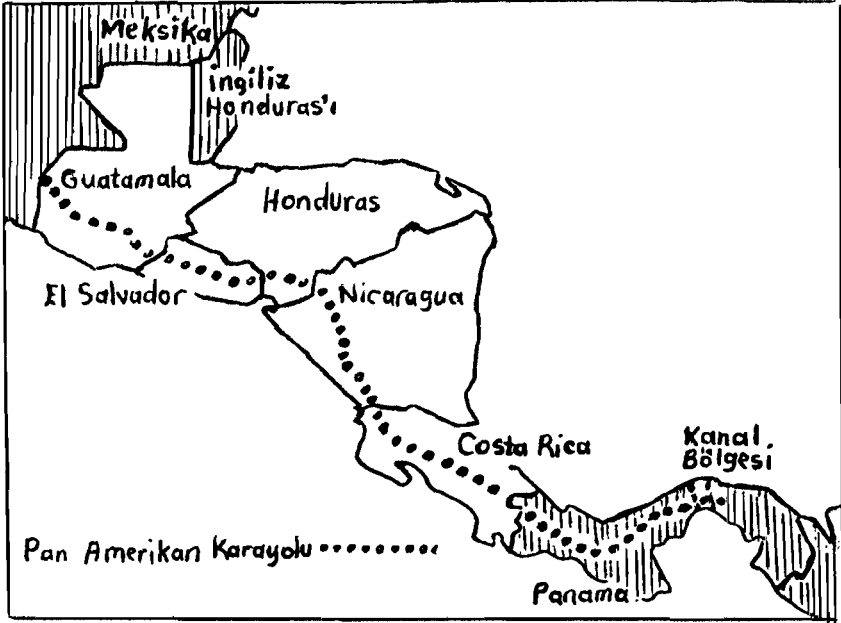

ORTA AMERİKA ORTAK PAZARI (*)

Wolf DONNER

Çeviren :
Ass. Dr. İnal Cem AŞKUN

Kurulmuş ticarete değgin — ve eski duygusal (hissî) — engelleri kaldırma, Avrupa ile sınırlanmamıştır. Dünyanın birçok alanlarında gümrük birlikleri ve serbest ticaret konularında görüşmeler olmuştur. Bugünün en başarılı uygulamalarından birisi de, beş küçük Orta Amerika cumhuriyetinin kurduğu gümrük birliğidir.

Bu beş devlet *Guatemala*, *El Salvador*, *Honduras*, *Nicaragua* ve *Costa Rica*'dır. Orta Amerika kıstağının altıncı küçük cumhuriyeti olarak *Panama*'nın da bir gün onlara katılacağı beklenmektedir.

(*) European Community, September, 1966, No. 9, s. 8-9

Beş ülkenin tek tek nüfusları 1,4 milyon ile 4,2 milyon arasında değişmektedir. Toplam nüfusları, yıllık % 3-4 artış hızına rağmen 13 milyondan fazla değildir. Oldukça az sayıdaki bu insanlar, 160.000 milkareye veya hemen hemen Büyük Britanya'nın iki katı alana dağılmış bulunmaktadır. Son zamana kadar, sıkı sıkıya kapanmış sınırlar ve gerçekte hiçbir kara haberleşmesinin olmaması, beş ülkeyi birbirinden ayırmıştır. Süreğen (müzmin) düşmanlıklarla güçlenen bu koşullar, 19. Yüzyılın başlangıcında yapılan siyasal birlik girişimlerini (teşebbüslerini) bozmuş ve işte o vakitten beri adı geçen birbirlerinden ayrı kalmıştır.

Bugün durum, yine büyük çapta aynıdır. Nüfusun hemen yarısı, parasal ekonominin dışında, uzak orman içlerinde ve dağlarda köylü olarak yoksul bir yaşantı sürmektedir. Kıyılarda, Kuzey Amerika muz çok geniş tarım alanları uzanmaktadır. Bunların kendi limanları ve demiryolları vardır. Fakat içeriyle veya çalıştıkları ülkenin sermayesi ile hiçbir bağları yoktur. Bu türlü eylemlerinin, adı geçen ülkelerin kalkınmasına pek az katkısı olmaktadır.

Öte yandan sosyal koşullar da beş ülkenin çoğunluğunda birbirine benzerdir. Bu satırların yazarına şunlar söylenmiştir:

«Bizde aynı zamanda yeni endüstrilerin de başlıca kısmına sahip, zengin bir toprak sahibi sınıfı vardır. Eski işletme ruhu sürdürülmekte ve gerçek müteşebbislik eyleminde noksanlık görülmektedir. Bu insanlar sizin lordlar gibi yaşamakta, hiçbir sosyal değişiklik istememektedir. Bunun yanında, Küba nedeniyle hastalık halini alan komünizm korkusu, kişisel çıkarları için sosyal reformlara karşı duranlara sağlam bir destek olmaktadır. Bereket versin ki, bizim insanlarımız tabiatları icabı barışçıdır. Şehirlerdeki genç işçiler oldukça iyi ücret alırlar ve bunun için ses çıkarmazlar. Her ne kadar dışarıdan sıkıntı ithal edilmeyecekse de, biz pek emin değiliz. Ancak asıl ciddi tehlike kuşkusuz içeridedir. Biz endüstri ve tarım alanlarında daha fazla istihdama, toprak reformuna, çok sayıda okula ve daha iyi konutlandırmaya gerekseme duymaktayız.»

1951'deki Çıkışlar

Entegrasyonda temel düşünce, adı geçen küçük devletlerin doğal zenginliklerinin, sadece daha büyük bir ekonomik alanda elverişli olarak kullanılabilmesi şeklinde belirmiştir. Bunun için,

bir gün gelip, Alaska'dan Tierra del Fuego'ya kadar 20.000 mil tutacak olan, şimdiki 1500 millik Pan-Amerikan Karayolu şeridi, Orta Amerika entegrasyonuna hizmet edecektir. Bugünkü durumuyla bazan tehlikeli bir yolculuk olarak gözüксе de, yine de Meksika'dan Panama'ya araba kullanılabilir. ki, üç yıl önce bu olanaksızdı.

Bunlardan çıkan sonuç, Orta Amerika'nın tarihinde ilk kez, kıyılarından ulaşım yoluyla yapılagelmiş ticarete, adı geçen küçük devletler arasında başlayan küçümsenemeyecek derecede bir karayolu ticareti katılmıştır.

1951'de beş devlet, ekonomik işbirliğini başarma, tamamlayıcı nitelikteki kaynaklarını birleştirme, kendi yetilerinden (kapasitelerinden) daha iyi yararlanma, başka ülkelerle ticarete, daha değişik mal türlerini sürme yollarını resmen aramaya başlamışlardır.

Entegrasyon fikrinin ortaya çıktığı 1951 - 1958 dönemini, 13 Aralık 1960'da Nicaragua'nın başşehri Managua'da Orta Amerika Ekonomik Entegrasyonuna ilişkin Genel Antlaşmanın imzalanmasıyla sonuçlanan, sözleşme temelini atıldığı 1958 - 1960 örgütlenme dönemi izlemiştir. Bu 1966'da Ortak Pazarın tamamlanmasını ve 1970'de tüm gümrük birliğini sağlamayı öngörmüştür.

Genel Antlaşma, özel anlaşmalara göre gelen 56 mal dışında, iç ticarete tam bir serbestlik istemektedir. Bu iş 1966'da tamamlanmış olacaktır. Öte yandan, adı geçen ülkelerde hem ham maddelerin, hem de işlenerek üretilen malların % 95'i gerçekte, 1965 yılı bitmeden serbest ticarete sokulmuştu.

Gümrük birliğini kurmak ve buradan aynı zamanda, üye olmayan ülkelerle ticarete ortak bir dış tarifeye gitmek için, gümrükleri bir düzeye getirecek anlaşmaya, 1959'da Costa San José'da varılmış ve bunu izleyen yılda, anlaşma beş devletin tümünde yürürlüğe girmiştir. Şimdiki durumda Orta Amerika gümrük listesindeki 1512 kalemin % 99'u için ortak bir tarife uygulanmaktadır. Kalan % 1, başlıca kamusal kazancın aşağı yukarı % 30'u gözönüne alınarak hesaplanan ve özel malî önemi bulunan motorlu araçlar, petrol ürünleri ile elektrik malzemesi gibi mallara ilişkindir.

Anlaşmanın daha ileri bir amacı, hiçbir üye devletin başka üye devleti ayırd edebilen ticaret antlaşmaları yapmayacağıdır.

Bununla, zaman geçtikçe birörnek ticaret politikasına gidileceği beklenmektedir.

Belki, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Orta Amerika Ortak Pazarı (Mercado Comun Centro - Americano : MCCA) arasındaki asıl fark, birinin son derece gelişmiş, ötekinin ise az gelişmiş ülkelerden meydana gelmiş olmasıdır. Avrupa'daki sorun, mevcut binlerce endüstriyel teşebbüsün yeni bir pazara nasıl uydurulacağıdır. Orta Amerika'nın sorunu ise herşeyden önce bir endüstri yaratmaktır. Bununla beraber, başlangıçta «bölgesel» olarak kurulmuş olan endüstride, yeni büyük alanlara çalışma görüşü vardır. Bunun içindir ki, şimdiye kadar bir hayli başarısız teşebbüs ve çok «güdümücü» (dirigiste) endüstriyel plan uygulamaları olmuş, bir türlü umulan sonuçlara ulaşamamıştır. 1963'den beri bu alandaki çabalar, bütünleşmeye (entegrasyona) hizmet edecek endüstrilerin kuruluşunu güçlendirme ve onları bir dereceye kadar yabancıların ucuz mallarının rekabetine karşı koruma ile sınırlandırılmıştır.

Birlikte Büyüyen Ulusal Ekonomiler

Avrupa'da yaşayanlar, bütünleşmeye değgin girişimler (teşebbüsler) için oldukça karamsar yargılarda bulunabilmektedir. Çünkü geleneksel güçlerin fazlaca ağır bastığı düşünülmektedir (ne yazık ki, her zaman haksız da değildirler). Aynı şekilde, Orta Amerika'dan da Ortak Pazarın sadece kâğıt üzerinde kalacağını ileri süren sesler duyulmaktadır. Ancak gerçekler, söz konusu savları (iddiaları) yalanlamaktadır. Gerçekten, sadece üye devletler arasındaki ticaret, 1950'de görülmeyen bir hızda ve güçlü olarak gelişmektedir; şöyleki:

ORTA AMERİKA'DA İÇ TİCARET

1950	8.300.000,dolar	
1961	36.800.000 dolar	+ % 23
1962	50.500.000	+ % 36,9
1963	66.200.000	+ % 31,3
1964	105.400.000	+ % 59,1

Öte yandan, yerli olarak üretilen endüstriyel mallar, iç pazarda gittikçe artan bir yer tutmaktadır — başka bir deyimle, önceleri Orta Amerika'ya dışarıdan gelen birçok maddeler, şimdi Orta Amerika'da yapılmakta veya en azından burada monte ya da paketlenerek komşu ülkelere gönderilmektedir. Aynı zamanda besin maddelerinde de, bunları yeteri kadar üreten ve üretemeyen üye ülkeler arasında oldukça önemli bir ticaret vardır.

İÇ TİCARETİN BÖLÜNÜŞÜ

Endüstriyel mamuller	% 40
Besin maddeleri	% 27,9
Kimyasal maddeler	% 17,9
Yakıtlar ve yağlar	% 4
Öteki mallar	% 10

Ancak, işbirliği gittikçe iç ticaretin ötesine genişlemektedir. Orta Amerika artık, kahve, muz ve pamuk gibi başlıca ürünleriyle, dış dünyaya hiçbir ölçüt (kıstas) olmaksızın bağımlı kalmaya son vermek istemektedir. Tarım ürünlerini türlendirmek için ortaklaşa çabalar gösterilmektedir. Bir yandan yeni ürünlerin yetiştirilmesi denemeleri yapılırken, diğer yandan da şeker, çiflik hayvanları, et, kereste, vb. malların pazarlara çıkarılan miktarlarında artışlar sağlanmaktadır.

Ortak Pazarın kurumları — Orta Amerika Ekonomik Konseyi, Yürütme Konseyi ve Genel Sekreterlik — ile birlikte, Honduras'ta Tegucigalpa'daki Orta Amerikan Ekonomik Entegrasyon Bankası programlarının düzenlenmesi ve yatırım kredilerinin sağlanmasında başlıca rolü oynamaktadır. Şimdiki durumda, yol şebekesinin bütünleşmesi, düzenlenmiş (koordine edilmiş) enerji sağlama sistemi ile tek havayolu şirketine ilişkin planlar vardır ve bir dereceye kadar da yürütülmektedir. Öte yandan, Orta Amerika pesosu birim olmak üzere, bir para birliği kurma planları da incelenmektedir. Guatamala'daki Besin Enstitüsü, Endüstriyel Teknoloji ve Araştırmalar Kurumu ile Costa Rica'daki Yüksek Yönetim Okulu ve Orta Amerika Üniversiteleri Konseyi gibi — Orta Amerika'nın şimdiden bir gerçek olduğunu belirten — birkaç kuruluş, sadece ekonomik alanda ileri çalışmalar yapmaktadırlar.

Dışarıdan alınan krediler hoşnutluk verecek biçimde devam etmektedir. Uluslararası finanslama kurumlarından, 1955 ve 1964 yılları arasında MCCA (Orta Amerika Ortak Pazarı) ülkelerine 500 milyon dolar verilmiş, bu kredi ekonomik ve sosyal alanlarda değişik biçimlerde kullanılmıştır. Öte yandan birçok yabancı firma da, Orta Amerika'da gerçekleşeceğini savundukları refah ümidine destek olmak üzere sermaye yatırımında bulunmuşlardır.

Son zamanlarda, beş devletin ekonomi bakanları, yabancı ve yerli sermayenin bir araya gelmesinin çok daha iyi olacağını, böylece Orta Amerikalı bir müteşebbis sınıfının yaratılmasının kolaylaşacağını belirtmişlerdir. Burada da, tıpkı Avrupa'daki gibi, eskiden kurulmuş işletmeler, entegrasyona karışık duygular beslemektedir. «Biz işadamları, bunun, aramızdan bazılarının başını yiyeceğini biliyoruz» sözünü, genç kuşağın bir temsilcisi, Costa Rica'da San José'da söylemiş ve devamla; «artık işler olduğu gibi devam edemez. Kurtulanların akıllarına gelmeyecek kadar şansı vardır ve gelecek, genellikle parlak görünmektedir. İş hayatında, hem rekabet tehlikesinin ve hem de daha geniş pazarın olanaklarının şimdiye kadar farkındaydık. On veya yirmi yıllık bir süre içinde, koşullar burada bilinenin ötesinde değişmiş olacaktır» demiştir.